

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.2.32>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ НЕБЕЗПЕЧНИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Синчанський С.О.,
кандидат юридичних наук, адвокат,
докторант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького
Національної академії наук України
ORCID: 0009-0008-0869-4103
e-mail: 5988@ukr.net

Синчанський С.О. Правове регулювання управління небезпечними відходами в Україні.

В фокусі дослідження – правове регулювання управління небезпечними відходами як особливу категорією відходів. Автор в історичному аспекті досліджує стан правового регулювання поводження з небезпечними відходами в Україні, акцентує увагу на досягненнях та проблемах чинного законодавства щодо управління небезпечними відходами, пов'язаних з новими викликами, насамперед з російською військовою агресією проти України і появою великої кількості небезпечних відходів нової якості.

В дослідженні детально розглядається еволюція національного законодавства у сфері управління відходами, починаючи з прийняття Закону України «Про відходи» у 1998 році до введення в дію нового Закону України «Про управління відходами» у 2022 році. Відзначаються позитивні аспекти Закону 1998 року, яким вперше встановлено основні принципи і механізми управління відходами, визначено ключові терміни, врегульовано діяльність зі збирання, перевезення, оброблення та утилізації відходів, а також розподіл повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Проте, з часом цей закон виявився недостатньо ефективним через застарілі підходи, відсутність інтеграції з європейськими стандартами, недостатнє регулювання небезпечних відходів та відсутність стимулів для їх переробки та повторного використання.

Нове законодавство, прийняте у 2022 році, впроваджує низку інноваційних підходів, серед яких ієрархія управління відходами, що базується на принципах запобігання утворенню відходів, стимулювання їх повторного використання, відновлення або видалення. Важливою зміною є впровадження розширеної відповідальності виробників (EPR), що зобов'язує їх нести відповідальність за весь життєвий цикл своєї продукції, включаючи оброблення відходів. Також новий закон стимулює створення сучасної інфраструктури управління відходами, включаючи розвиток переробних потужностей та систем збору відходів, та впроваджує інтегровану інформаційну систему для обліку та звітності у цій сфері.

На підставі проведеного аналізу автор доходить висновку щодо необхідності подальшого вдосконалення чинного законодавства про управління небезпечними відходами з врахуванням сучасних викликів та пов'язаних з ними новими умовами управління ними.

Ключові слова: небезпечні відходи, управління відходами, відходи воєнних дій, запобігання утворенню відходів, рециклінг відходів.

Synchansky S.O. Legal regulation of hazardous waste management in Ukraine.

The study focuses on the legal regulation of hazardous waste management as a special category of waste. The author examines the state of legal regulation of hazardous waste management in Ukraine from a historical perspective, focusing on the achievements and problems of the current legislation on hazardous waste management related to new challenges, primarily the Russian military aggression against Ukraine and the emergence of a large amount of hazardous waste of a new quality.

The study examines in detail the evolution of national legislation in the field of waste management, starting with the adoption of the Law of Ukraine “On Waste” in 1998 and ending with the enactment of the new Law of Ukraine “On Waste Management” in 2022. The author notes the positive aspects

of the 1998 Law, which for the first time established the basic principles and mechanisms of waste management, defined key terms, regulated the activities of waste collection, transportation, treatment and disposal, and the division of powers between executive authorities and local self-government bodies. However, over time, this law proved to be ineffective due to outdated approaches, lack of integration with European standards, insufficient regulation of hazardous waste and lack of incentives for recycling and reuse.

The new legislation, adopted in 2022, introduces a number of innovative approaches, including a waste management hierarchy based on the principles of preventing waste generation, promoting its reuse, recovery or disposal. An important change is the introduction of Extended Producer Responsibility (EPR), which obliges manufacturers to take responsibility for the entire life cycle of their products, including waste management. The new law also stimulates the creation of a modern waste management infrastructure, including the development of recycling facilities and waste collection systems, and introduces an integrated information system for accounting and reporting in this area.

Based on the analysis, the author concludes that it is necessary to improve the current legislation on hazardous waste management, taking into account the current problems associated with the new conditions of its management.

Key words: hazardous waste, waste management, warfare waste, waste prevention, waste recycling.

Постановка проблеми. Проблема управління небезпечними відходами є однією з найактуальніших і найскладніших еколого-правових проблем України та світу. Небезпечні відходи включають широкий спектр матеріалів і речовин, що можуть завдати значної шкоди навколишньому природному середовищу та здоров'ю людини. Їх утворення, збирання, перевезення, зберігання та оброблення потребують особливої уваги та ретельного правового регулювання.

«Це та невидима загроза, про яку люди чують, але не бачать кожного дня. Водночас, лише одна акумуляторна батарея, яка потрапляє у річку, наносить шкоди більше, ніж тисячі тон відходів від промисловості. Реформа управління відходами, яка наразі запущена в Україні, встановлює цивілізовані правила і у цьому секторі», – відзначив Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Руслан Стрілець [1].

Війна, що триває в нашій державі, спричинила виникнення низки проблем, з якими Україна в довоєнному, мирному житті ще не стикалась, та відповідно не має досвіду їх подолання. Проблема так званих відходів війни чи відходів, що утворюються внаслідок війни, стоїть сьогодні особливо гостро [2 с. 350]. В умовах російської збройної агресії проти України ця проблема набула неабияких масштабів через утворення великої кількості небезпечних відходів, що потребують спеціального підходу, окремого правового регулювання та ефективного управління ними. «Під час повномасштабного вторгнення, за інформацією Міндовкілля станом на січень 2024 року, зафіксовано майже 3,6 тис. російських злочинів проти довкілля. Ворог завдав нам збитків на суму 2,2 трлн грн. Через постійні обстріли утворилося понад 750 тис. тон відходів руйнації, якими забруднено 30 млн га території», – наголосив Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль під час Міжнародного довкіллявого форуму «United for Nature. Agenda for Ukraine» [3].

В Україні створена досить розгалужена система правового регулювання управління небезпечними відходами, яка в останні роки зазнала суттєвого вдосконалення. Водночас поява нових проблем, насамперед пов'язаних з відходами воєнних дій, поставила перед правовим регулюванням нові проблеми, що потребують дослідження й реагування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цієї теми безпосередньо торкались у своїх дослідженнях Н.Р. Малишева, Г.І. Купалова, В.П. Плаван, М.В. Романів, Н. Корнякова, А.П. Гетьман, М.В. Шульга, Л.Р. Данилюк, Ю.С. Шемшученко, О.В. Гафурова, Т.С. Новак, О. Трегуб, М.М. Потіп та інші правознавці. Дослідження цих та деяких інших авторів покладено в основу даної роботи.

Виходячи з цього, **метою цієї статті є** пошук шляхів вдосконалення правового регулювання в сфері управління небезпечними відходами в Україні з врахуванням нових викликів і проблем воєнного часу та післявоєнної відбудови країни. Досягнення цієї мети передбачає аналіз чинного законодавства у відповідній сфері, практики його застосування та на цій основі напрацювання науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо підвищення ефективності відповідного законодавства, його адаптації до нових умов, правового забезпечення мінімізації негативного впливу небезпечних відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. До небезпечних відходів належать токсичні, вибухонебезпечні, корозійні, інфекційні та деякі інші матеріали та речовини, що потребують спеціальних умов для безпечного зберігання та подальшого видалення.

Серед небезпечних відходів, поширених в Україні, значне місце посідають хімічні речовини, медичні відходи, відходи електронного обладнання. Нагальною проблемою в умовах триваючої російської збройної агресії та пов'язаних з цим масштабних руйнувань інфраструктури та будівель стали відходи будівництва, знесення та руйнування.

Ці відходи містять такі небезпечні компоненти, як токсичні речовини, вибухонебезпечні елементи, важкі метали, азбест, свинець, ртуть та інші токсичні речовини, які потребують спеціального оброблення для запобігання негативному впливу на довкілля. Оскільки війна триває, то невпинно зростає й кількість відходів від руйнувань, які становлять підвищену небезпеку для здоров'я людей і навколишнього середовища [4 с. 16].

Починаючи з кінця 90-х років XX століття в Україні почало створюватись законодавство в сфері поводження з відходами. Основним нормативно-правовим актом, який вперше врегулював відносини щодо поводження з відходами в Україні, включаючи небезпечні відходи, став Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР [5]. Цей закон визначав основні поняття та терміни, такі як «відходи», «небезпечні відходи», що створило правову основу для регулювання цієї сфери. Він також забезпечив правове регулювання діяльності у сфері поводження з відходами, включаючи збирання, перевезення, обробку, утилізацію та видалення відходів. Крім того, закон визначив повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами, що сприяло координації дій на різних рівнях.

Однак з часом стало очевидним, що Закон України «Про відходи» більше не відповідає сучасним вимогам та викликам у сфері управління відходами. Основними причинами цього стало не врахування в законі нових технологій та методів управління відходами, недостатнє регулювання поводження з небезпечними відходами, що не забезпечувало достатнього контролю та належних механізмів їх безпечного оброблення. Нові завдання перед законодавством України у відповідній сфері постали також в зв'язку з необхідністю приведення його у відповідність з європейськими стандартами. Адже після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання щодо гармонізації національного законодавства з європейським правом, а старий закон, зокрема, не відповідав вимогам Рамкової директиви ЄС № 2008/98/ЄС. Крім того, закон не забезпечував належних економічних стимулів для оброблення та повторного використання відходів, що призводило до масового накопичення та захоронення відходів.

Тому на зміну цьому закону був прийнятий новий – Закон України «Про управління відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-ІХ [6], який набув чинності 09 липня 2023 року (надалі – Закон). Новий Закон є рамковим та встановлює загальні вимоги до діяльності з управління відходами, включаючи небезпечні відходи, та визначає відповідальність суб'єктів господарювання за неналежне провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами. Закон передбачає такі ключові положення.

В частині *запобігання утворенню відходів* Закон встановлює ієрархію поводження з відходами (ст. 4 Закону), де пріоритет надається запобігання утворенню відходів (ст. 5 Закону). Це передбачає впровадження екологічно чистих технологій, зменшення використання небезпечних речовин у виробництві та стимулювання підготовки відходів до повторного використання, рециклінгу та інших операцій з відновлення відходів (ст. 6 Закону). Наприклад, підприємства зобов'язані розробляти та впроваджувати плани управління відходами, які передбачають мінімізацію відходів на стадії виробництва та використання продукції (ст. 53 Закону).

Чільне місце в Законі приділено *роздільному збиранню та обліку відходів*. Небезпечні відходи повинні збиратися окремо від інших видів відходів, щоб запобігти їх змішуванню та забезпечити безпечне оброблення (ст.ст. 17, 27, 29 Закону). Закон зобов'язує підприємства вести облік небезпечних відходів, що утворюються в процесі їх господарської діяльності (ст.ст. 17, 27, 47 Закону). Це включає реєстрацію кожного типу відходів, його кількості, місця зберігання та методів оброблення. Такий підхід дозволяє забезпечити прозорість у сфері управління небезпечними відходами та контролювати їх обсяги.

Оброблення (відновлення або видалення) відходів є важливим напрямом управління відходами. Закон у цій частині передбачає обов'язкове оброблення небезпечних відходів тільки у суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на провадження господарської діяльності з управління

небезпечними відходами (ст. 27 Закону). Оброблення небезпечних відходів повинне здійснюватися таким чином, щоб мінімізувати негативний вплив на довкілля (ст. 10 Закону). Зокрема, це включає термічне оброблення, хімічну нейтралізацію та інші методи знешкодження небезпечних речовин. Крім того, підприємства зобов'язані використовувати найкращі доступні технології для оброблення відходів, що дозволяє зменшити їх кількість і підвищити ефективність використання ресурсів (ст. 5 Закону).

Закон передбачає *юридичну відповідальність* за порушення законодавства у сфері управління відходами Її підставами є кілька видів правопорушень, за вчинення яких передбачено відповідні санкції. Відповідно до статті 57 Закону «*Особи, винні за порушення у сфері управління відходами, несуть відповідно до закону дисциплінарну, адміністративну, адміністративно-господарську, цивільну чи кримінальну відповідальність*». Адміністративна відповідальність передбачає накладення штрафів на фізичних та юридичних осіб за порушення встановлених правил та норм у сфері управління відходами. Кримінальна відповідальність передбачає обмеження або позбавлення волі за дії, що спричинили значну шкоду довкіллю або здоров'ю людей. Цивільна відповідальність полягає у тому, що підприємства та особи зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну їх діяльністю внаслідок порушення законодавства у сфері управління відходами. Це включає відшкодування матеріальних збитків та витрат на відновлення навколишнього середовища (ст. 16 Закону). Такий механізм забезпечує фінансову відповідальність підприємств та стимулює їх до більш відповідального ставлення до поводження з відходами.

Важливим нововведенням Закону є запровадження концепції розширеної відповідальності виробників (EPR) (ст. 10 Закону), яка зобов'язує їх фінансувати збирання та подальше управління відходами, що утворюються з їхньої продукції. Це стимулює виробників до розробки більш екологічних продуктів та сприяє зменшенню обсягів відходів.

Основні положення EPR відповідно до закону визначають обов'язки виробників щодо фінансування збирання, перевезення та оброблення відходів, що утворюються з їхньої продукції. Виробники повинні сприяти створенню та підтримці інфраструктури для роздільного збирання та оброблення відходів. Це може включати інвестування у створення пунктів приймання відходів, встановлення спеціалізованих контейнерів та підтримку підприємств, що займаються управлінням відходів.

Впровадження концепції EPR має низку переваг. Зокрема, перекладання частини витрат на управління відходами на виробників, зменшує фінансове навантаження на державний бюджет, дозволяючи спрямувати ресурси на інші важливі соціальні та економічні проекти. Залучення виробників до процесу управління відходами сприяє розвитку інфраструктури для роздільного збирання та оброблення відходів, що сприятиме їх подальшому обробленню. Відповідальність за весь життєвий цикл продукції стимулює виробників до розроблення екологічно безпечної продукції, яка легше піддається обробленню.

Закон також зобов'язує виробників забезпечити відповідне *маркування небезпечних відходів* (ст. 28 Закону), що вказує на способи її оброблення, допомагаючи споживачам такої продукції правильно розпоряджатися відходами після використання продукції. Перевезення та маркування небезпечних відходів здійснюються відповідно до Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» від 06.04.2000 р. № 1644-III [7] та інших актів законодавства щодо перевезення небезпечних вантажів.

Закон також декларує удосконалену систему *контролю та моніторингу за управлінням відходами*, включно з системою ліцензування та дозволів на здійснення операцій з відходами, що підвищує прозорість та ефективність контролю у цій сфері. Крім того, Закон стимулює впровадження нових технологій у сфері оброблення відходів, що може сприяти розвитку інноваційних рішень, підвищенню ефективності управління відходами та зменшенню екологічного навантаження. Впровадження економічних інструментів, таких як пільгове оподаткування екологічних видів продукції, пільгове кредитування і субсидювання екологічних проектів, надання дотації на придбання природоохоронного обладнання, прискорені строки амортизації природоохоронного обладнання (ст. 56 Закону), сприяє фінансовій підтримці заходів з управління відходами.

Отже, Закон України «Про управління відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-IX має низку позитивних аспектів, що сприяють гармонізації національного законодавства з європейським правом.

Однак перший рік реалізації нового Закону вже виявив його певні слабкі місця, які потребують уваги та вдосконалення. Однією з виявлених проблем є відсутність чітких положень щодо управ-

ління відходами, які утворюються під час військових конфліктів. Це створює значні виклики для ефективного управління відходами в умовах військових дій. Існуюча інфраструктура управління небезпечними відходами часто є недостатньою для оброблення великих обсягів відходів, що утворюються внаслідок руйнувань під час бойових дій. Також управління небезпечними відходами потребує значних фінансових ресурсів, яких часто бракує, особливо в умовах війни, що обмежує можливості для ефективного управління відходами. Недостатня поінформованість суспільства про безпеку відходів та способи їх безпечного оброблення залишається значною проблемою. Впровадження нових систем контролю та моніторингу в умовах війни є складною справою та вимагає додаткових адміністративних ресурсів, що ускладнює ефективне застосування Закону.

Для вдосконалення Закону пропонується внести декілька змін.

По-перше, необхідно розробити та впровадити спеціальні правові норми, які б регулювали управління відходами, що утворюються під час військових конфліктів (бойових дій), що є нагальним в умовах російської збройної агресії. Це включає чіткі вимоги до збирання, перевезення, зберігання та оброблення таких відходів. Вказані зміни потрібно закріпити на рівні Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-IX.

По-друге, слід передбачити державне та приватне інвестування в розвиток інфраструктури управління небезпечними відходами, зокрема для створення спеціалізованих установ для збирання, зберігання та оброблення відходів.

По-третє, необхідно створити механізми фінансування заходів з управління небезпечними відходами через державні та міжнародні джерела, включаючи залучення іноземної допомоги та інвестицій.

По-четверте, важливо проводити широкомасштабні інформаційні кампанії для підвищення обізнаності населення щодо безпеки відходів та способів їх безпечного оброблення. Це сприятиме підвищенню екологічної свідомості громадян та зменшенню негативного впливу відходів на довкілля.

По-п'яте, необхідно сприяти дослідженням та розробці нових технологій для оброблення небезпечних відходів, підтримуючи наукові дослідження та інновації у цій сфері.

Нарешті, варто спростити процедури та скоротити строки отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами. Наприклад, частиною 4 статті 44 Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-IX передбачено, що *«Ліцензією для проведення перевірки матеріально-технічної бази здобувача ліцензії встановленим вимогам є заява суб'єкта господарювання у сфері управління небезпечними відходами. Строк здійснення перевірки не може перевищувати 20 робочих днів з дня отримання відповідної заяви»*. Перевірка відповідності матеріально-технічної бази здобувача ліцензії встановленим вимогам є обов'язковою умовою для видачі ліцензії.

На думку автора статті, вказаний строк в 20 робочих днів є необґрунтовано тривалим та потребує скорочення.

Вказане певною мірою стосується й процедури отримання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів. Оскільки у відповідності до ч. 8 ст. 42 Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-IX *«Видача дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів та надання відмови у видачі здійснюються безоплатно протягом 30 календарних днів з дня одержання центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління відходами, заяви та відомостей і документів, передбачених цим Законом»*, що також є занадто тривалим строком і на переконання автора статті потребує скороченню до 15 календарних днів.

«Спрощення процедури отримання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів дозволить бізнесу адаптуватися до змін в рамках запущеної в Україні реформи управління відходами. При розгляді можливості запуску експерименту, ми брали лише ті категорії суб'єктів господарювання, діяльність яких не створює загрози для довкілля. Водночас реалізація проекту дозволить сфері розвиватися та поступово ставати на проєвропейські рейки, а також ефективно наводити лад у цій сфері», – прокоментувала директорка Департаменту цифрової трансформації та електронних публічних послуг Міндовкілля Євгенія Попович [8].

Впровадження цих змін сприятиме вдосконаленню законодавчої бази України у сфері управління небезпечними відходами, зменшенню адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, підвищенню ефективності управління відходами та забезпеченню екологічної безпеки в країні, особливо в умовах російської збройної агресії проти України.

Важливим напрямом правового регулювання в сфері управління небезпечними відходами є їх *правова класифікація та створення Національного переліку відходів*. Основним нормативно-правовим документом у цій сфері є Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2023 р. № 1102 «Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів» [9]. Цей документ встановлює методологічні та правові засади класифікації відходів, а також визначає Національний перелік відходів, що охоплює всі види відходів, включно з небезпечними.

Як зазначив Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Руслан Стрілець, «це один з наріжних каменів реформи управління відходами, адже на новому підході до класифікації відходів базується інформаційна система управління відходами, що покликана спростити адміністрування потоків відходів та звітність для бізнесу, зміни в системі оподаткування, дозвільна система та інші аспекти реформи» [10].

Порядок класифікації відходів визначає процедуру ідентифікації та класифікації відходів за їх видами та властивостями. Відходи класифікуються за фізико-хімічними властивостями, походженням та потенційною небезпекою для довкілля і здоров'я людей. Такий систематизований підхід дозволяє встановити чіткі параметри для ідентифікації та оброблення різних видів відходів. Відходи поділяються на категорії: промислові, медичні, будівельні, побутові та інші, з урахуванням специфічних вимог до збирання, перевезення та оброблення кожного типу відходів. Кожному типу відходів присвоюється унікальний шестизначний код, до якого в частині небезпечних відходів додається символ «*». Це полегшує облік та контроль відходів на всіх етапах життєвого циклу, забезпечуючи стандартизацію звітності та документації. Відповідно до Порядку, використовуються стандартизовані методи ідентифікації відходів, що включають хімічний аналіз, лабораторні дослідження та інші науково обґрунтовані підходи для точного визначення складу та небезпечних властивостей відходів.

Перелік складається з кількох розділів, кожен з яких містить детальний опис конкретних видів відходів та їх класифікацію. Відходи систематизовані за категоріями та підкатегоріями, що забезпечує їх чітку ідентифікацію та полегшує процес управління відходами. Відходи одного виду можуть мати два коди: один для небезпечних відходів, інший для тих, що не є небезпечними, залежно від складу відходів (дзеркальні коди). Дзеркальні коди – пов'язані коди відходів одного виду, де один код визначає небезпечні відходи, а інший визначає відходи як такі, що не є небезпечними, залежно від їх складу (п. 2 Порядку класифікації відходів). Система дзеркальних кодів полегшує класифікацію відходів та їх облік.

Національний перелік відходів передбачає 20 груп і 895 видів відходів.

Відходи класифікують шляхом віднесення їх до відповідної групи, підгрупи та виду відходів з урахуванням:

- 1) джерела походження відходів;
- 2) властивостей, у зв'язку з наявністю яких відходи є небезпечними;
- 3) наявності у відходах компонентів із вмістом небезпечних речовин, перевищення лімітів концентрації яких може призвести до визнання відходів небезпечними (п. 10 Порядку класифікації відходів).

У Національному переліку відходів як класи відходів, так і термінологія відповідають вимогам, встановленим в ЄС. Український класифікатор відрізняється від європейського наявністю групи «Відходи, що утворилися через пошкодження (руйнування) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків». Поява зазначеної групи обґрунтована потребою окремого обліку та управління відходами, які утворилися в результаті російської збройної агресії проти України.

Пунктом 2 Постанови Кабінету Міністрів України № 1102 від 20 жовтня 2023 р. «Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів» передбачено, що для цілей оподаткування Національний перелік відходів і Порядок класифікації відходів, затверджені цією постановою, будуть застосовуватися з 1 січня 2025 року.

Національний перелік відходів є одним з найбільш гармонізованих з європейським правом систематизованим документом, який охоплює всі види відходів, що утворюються на території України. Після набрання чинності Національним переліком відходів, суб'єкти господарювання повинні проводити класифікацію відходів вже за новим, узгодженим з європейським, переліком відходів List of Waste [11], у відповідності до Порядку класифікації повинні визначати код з урахуванням небезпечних властивостей таких відходів.

Виходячи з *євроінтеграційних намірів України*, закріплених Угодою про асоціацію Україна-ЄС [12], та розпочатим процесом перемовин зі вступу України до ЄС (Ukraine Facility також стосується реформи в галузі охорони довкілля), всі нормативно-правові акти у сфері управління небезпечними відходами, що приймаються чи коригуються в останні роки, оцінюються з точки зору відповідності *вимогам європейського права*. Основними директивами ЄС, що регламентують управління небезпечними відходами і з якими Україна має привести у відповідність власне законодавство, є:

- Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив (Waste Framework Directive) [13];
- Директива Європейського Парламенту і Ради 2012/19/ЄС від 4 липня 2012 року про відходи електричного та електронного обладнання (WEEE) [14];
- Директива Ради ЄС 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів [15].

Приведення законодавства України щодо управління небезпечними відходами у відповідність до цих та деяких інших європейських директив сприятиме інтеграції України до європейського правового простору та підвищенню екологічної сталості країни.

Важливою частиною законодавства України про небезпечні відходи є норми міжнародно-правових договорів, Стороною яких є Україна. Основним міжнародно-правовим актом у сфері, що розглядається, є Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням [16], спрямована на запобігання незаконному перевезенню небезпечних відходів та забезпечення управління ними з урахуванням екологічної обґрунтованості.

Висновки, рекомендації та перспективи подальших досліджень. Для ефективного управління небезпечними відходами в Україні пропонується внести зміни до Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-IX в частині спрощення процедур та скорочення строків отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами та отримання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів, прийняти та належним чином імплементувати вимоги європейського права, що стосуються сфери управління небезпечними відходами, розробити спеціальні програми для оброблення відходів війни, що утворилися в результаті російської збройної агресії проти України, забезпечити фінансування заходів з управління небезпечними відходами, включаючи міжнародну допомогу та інвестиції, а також провести інформаційні кампанії для підвищення обізнаності громадян про необхідність правильного поводження з відходами, включно з відходами, що утворилися внаслідок бойових дій.

Імплементация цих заходів сприятиме зменшенню негативного впливу небезпечних відходів на довкілля та здоров'я населення, а також допоможе Україні наблизитися до європейських стандартів у сфері екологічної безпеки. Це своєю чергою сприятиме покращенню загального екологічного стану країни та забезпеченню її сталого розвитку.

Подальші дослідження у сфері управління небезпечними відходами в Україні можуть зосередитися на правовому стимулюванні розробки нових технологій переробки та утилізації відходів, створенні ефективних правових механізмів фінансування екологічних проєктів, а також аналізі міжнародного та зарубіжного досвіду з точки зору можливостей запозичення його позитивних елементів в Україні. Важливий напрям подальших досліджень також пов'язаний з правовим регулюванням поводження з відходами війни, мінімізацією їх впливу на довкілля та здоров'я населення, розробка методів їх нейтралізації та зменшення негативних наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивілізоване управління небезпечними відходами: в Україні триває євроінтеграційна реформа. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/tsyvilizovane-upravlinnya-nebezpechnymy-vidhodamy-v-ukrayini-tryvaye-uevointegratsijna-reforma/> (дата звернення: 02.08.2024).
2. Гафурова О.В., Новак Т.С. Інформація про відходи, що утворюються внаслідок війни: питання правового забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 79: Ч. 1. 350 с. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.58>.
3. Денис Шмигаль: Наша мета – змусити агресора заплатити за всі здійснені злочини, зокрема злочини проти довкілля. Офіційний сайт Урядового порталу Єдиний веб-портал органів

- виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-nasha-meta-zmusyty-ahresora-zaplatyty-za-vsi-zdiisnenni-zlochyny-zokrema-zlochyny-proty-dovkillia> (дата звернення: 02.08.2024).
4. Трегуб О. Правові аспекти управління відходами від руйнування будівель та споруд, що утворюються внаслідок бойових дій. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 4. 16 с. URL: <https://doi.org/10.32782/LST/2023-4-3>.
 5. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 36. Ст. 242 [втратив чинність].
 6. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 17. Ст. 75.
 7. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 06.04.2000 р. № 1644-ІІІ / *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 28. Ст. 222.
 8. Міндовкілля ініціює спрощення порядку отримання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів у рамках експериментального проекту. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/mindovkillya-initsiyue-sproshhennya-poryadku-otrymannya-dozvolu-na-zdijsnennya-operatsij-z-obroblennya-vidhodiv-u-ramkah-eksperymentalnogo-proyektu/> (дата звернення: 02.08.2024).
 9. Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2023 р. № 1102. *Офіційний вісник України*. 2023. № 97. Ст. 5820.
 10. Уряд затвердив Порядок класифікації та Національний перелік відходів. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/uryad-zatverdyv-poryadok-klassyfikatsiyi-ta-natsionalnyj-perelik-vidhodiv/> (дата звернення: 02.08.2024).
 11. Commission Decision of 3 May 2000 replacing Decision 94/3/EC establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/EEC on waste and Council Decision 94/904/EC establishing a list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/EEC on hazardous waste (notified under document number C(2000) 1147) (Text with EEA relevance) (2000/532/EC)Text with EEA relevance / Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02000D0532-20231206> (дата звернення: 02.08.2024).
 12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.
 13. Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2008. L 312. Ст. 3.
 14. Директива Європейського Парламенту і Ради 2012/19/ЄС від 4 липня 2012 року про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2012. L 197. Ст. 38.
 15. Директива Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів. *Офіційний вісник Європейських Співтовариств*. 1999. L 182. Ст. 1.
 16. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням. *Офіційний вісник України*. 2018. № 93. Ст. 3092.